

વૈધરાજ હરીશંકર બાલગોવીંદની
તથા રા. વખતચંદ ઊમેદચંદ
નાયબ મેનેજર-માણાવદર
વિગેરેની પ્રસંશા માટે કવિતા.

છપાવો પ્રસિદ્ધ કરનાર
કવિ પ્રાણુલવન મોરારજી.

અમદાવાદમાં

મામાની હવેલી મધ્યે યુનાઇટેડ પ્રિન્ટીંગ અને
જાં એં કંપની “લિમિટેડ” ના પ્રેસમાં
રણુછોડલાલ ગંગારામે છાપી.

સંવત ૧૯૪૮. સને ૧૯૯૨.

વૈધરાજ હરિશંકર બાળગોવિંદ જનની માટે કરેલી કવિતા.

(તેઓ બાંઠવામાં મહેરબાન વખતચંદભાઈનાં પત્ની
ચંચળબા બિમાર થતાં આવેલા તે વિષે.)

“અલખેલીરે અંખે માત પૂજવાને જઈએ.” એ રાગ.

આવ્યા આવ્યા અમારે અવાસ, વૈધરાજ સાદાજી,
ભાવ્યા ભાવ્યા પૂરી કરી આશ, જય જય દાદાજી. ટેક.
આપ સુજ્જીનો સ્પર્શ થયો ત્યાં, દર્દી દુઃખ દઝાયરે;
દર્દ દબેને દશ ગઉ દૂરે, વેગે હોય વિદાય. જય જય. ૧
પૂરે પ્રેમે અનુભવથી પામ્યા, અદ્ભૂત શક્તિ અમૂલ્યરે;
શક્તિ તણો સદુપયોગ કરો છો, રહી સદા મશગૂલ. જય. ૨
વિસ્તારેલાં વૈદકનાં જે, પ્રાચીન શાસ્ત્રો ખેશરે;
પારાંગત પરિપૂરણ રીતે, હૈડે આપ હમેશ. જય જય૦ ૩
જ્યર જજોદર જડથી જાયે, ચાંદી ચપટી ચોડેરે;
પ્રમેહ તો પળવાર વસે નહિ, દેખી દવા દોડે. જય જય૦ ૪
કોઠ કાઢી કાયાની કાન્તિ, કરી કનકના જેવીરે;
ખાંસી ક્ષયનો ક્ષય કરી નાંખો, આતે કરામત કેવી. જય૦ ૫
હરસ હઠાવી હૈડાં હરખ્યાં, ગડ ગુમડાં ગળી જાયરે;
પાઠાં ચાઠાં તો નાઠાં ફરે જ્યાં, દ્રષ્ટિ દેખે ત્યાં. જય ૬
ફૂલું પડળ પરવાણાં આદિ, વ્યાધિ નેત્ર સ્થાનરે;
આપ અંજન આંજેથી દીપે, નયન દીવાની સમાન. જય૦ ૭
નિર્વંશી કંઈ કામિનીઓને, દિવ્ય દવાઓ આપીરે;
વંધ્યા મેણાથી છોડાવી, છૈયાંળી કરી છાપી. જય જય૦ ૮

નેત્ર અને શારીરિક સઘળા, અનેક જે આજરરે;
 ઉભા સૂકાએ આપ ઈલાજે, વંદું શું વારંવાર. જય જય૦ ૯
 જાણો રોગીની રગો નવેને, જ્ઞાનચક્ષુથી નિરખારે;
 પાંડત પૂરા પ્રકૃતિ પરખવે, કારણ કહો હરખી. જય જય૦ ૧૦
 આજરના અંતર ઉતરી, ચિતરો ચિતમાં ચિતરે;
 કર કરમાં લઈ કહો પલકમાં, પિતાદિ સૌ રોત. જય જય૦ ૧૧
 બાંટવપુરમાં નાડી વૈદની, હતી ખરેખરી ખાટરે;
 પૂરી પાડી દાડી આવે, દર્દી દોટાદોટ. જય જય૦ ૧૨
 તેડાવ્યાં અમદાવાદથી, ધરી અતિ મન પ્યારરે;
 વખતચંદ વિવેકી વડા એ, ઝવેરીના શણગાર. જય જય૦ ૧૩
 કહાં બાંટવાપુર સોરઠનું, ક્યાં શુભ અમદાવાદરે;
 કહાં જીનાણું જીનાગઢ જંધી, કહાં થાન અશરાફ. જયજય૦ ૧૪
 થે રે'વું ક્યાં માણાવદરે, નાયબ ચંદ દિવાનરે;
 ચંચળા આજરી થે ક્યાં, બાંટવ ડોક્ટર દાર. જય૦ ૧૫
 નીકળવું ક્યાં આપ તાણું આ, રાજનગરની ખહારરે;
 ક્યાંનો મહિમા મોટો બારે. ચાલે અપરંપાર. જય જય૦ ૧૬
 ભવિષ્યમાં ભેળાં કરવાનો, વિધિનો હથે કરારરે;
 ભલે થયો મેળાપે પાખ્યાં, ચંચળ બેન કરાર. જય જય૦ ૧૭
 પ્રાણજીવન દાદા દર્શનથી, ધરી -હૃદયમાં પ્રીતરે;
 નંદ ચંદ મત માટે જોડે, યથામતિ આ ગીત. જયજય૦ ૧૮

મનહર છંદ.

શંકરના કિકર છે, કિકર દિનકરના,
 નામ હરિશંકર તે, વેદક વિલાસી છે.

સાર સાર તારીને સુધારીને ઉતારી મન,
 દેશીય દવાઓ જેના, ધર તણી દામીછે.
 રોગે રગડાતા મહા હેરાન નરની માથે,
 હાથ હરિ આડતાં તો, હરકત નાસી છે.
 વાગ્બટ વરદાયી, અશ્વનીકુમાર અંશ;
 રોગ દેવી કાંતો, મહા મે'નતે ઉપાસીછે.

— ૦ —

સર્વેયા ખત્રીશા

હોડ ક્યેજ ચડે ન હકીમ રટે, ચિતમાં દિન રાત પ્રસાદા,
 ખ્યાત ખીલી ગુણની ગુજરાત, સુનામ ધરી પરખાય સવાદા;
 શોધકરે સુખકારણ લે શ્રમ, ક્રેક દિવાન શ્રીમાન શે'નદા.
 ટાળક રોગ કરોડ ભયંકર, એકજ એ હરિશંકર દાદા. ૧

— ૦ —

જે જન ગ્યાન હરિકો લીનો નવ, ગ્યાન સમૃદ્ધ ધર્યો ન ધર્યોહે,
 જે જન શિષ્ય હુવો નવ દાદુકો, પાય ગુરુસેં પર્યો ન પર્યોહે;
 દાદુનકો ન સમાગમ કીધ રૂઝેસેં સંગ સર્યો ન સર્યોહે,
 જે ન લીની હરિશંકરસેં શીખ, શીખ દૂજસેં તર્યો ન તર્યોહે. ૧
 ખાલગોવિંદ પિતા જિસ પ્રોઢ રૂ, વેદ પુરાન મહા ગુન સાતા,
 રવામી સરસ્વતીશિષ્ય રમાનુજ, રામ અનુજ ખરોખર ખ્યાતા;
 વેદકકી કફની હન નીક ધરાઈ ધરા જનકે કરી સાતા,
 પ્રાણકી પાસ રસા દીન એકજ, કયોંહિ પદે હરિશંકર ખાતા.

— ૦ —

માણાવદરના નાયબ મેનેજર અને રેવન્યુ
આસીસ્ટન્ટ વખતચંદ ઉમેદચંદ માટે

રચેલ કવિતા.

સવૈયા (એકત્રીશા.)

કુળ ઉત્તમમાં કુળદિપક આ, ગણિયા વાસી અમદાવાદ,
શુભ પગનો જ્યાં સ્પર્ધ થયો ત્યાં, સઘળે વત્યોછે આહ્લાદ;
પુણ્ય પિતા જે ઉમેદભાઈ, તણી ઉમેદો જે મન માંછ,
પૂર્ણ કરી તે પ્રતાપી પુત્રે, જશ અંબાર કર્યો જ્યાં લાય. ૧
ઝવેરી કુળનાં ઝવેર ઝંઝાં, ઝગમગતાં જે શોભાદાર,
ઝવેર તેમાં અમૂલ્ય આછે, લેવા સૌને અદકો પ્યાર;
બુદ્ધિનિધાન વડા ગુણવન્તા, રાજનું જ્ઞાન અનુપમ સાર,
વખતચંદ કે રાજચંદ આ, જગમાં પામો જય જયકાર. ૨
માણાવદરના રાજકાળમાં, પૌઠ નીતિથી લેછે ભાગ,
નાયબ મેનેજર એ આપ્યો, અતિ માનથી શુભપોસાગ;
લાજ વધારી રાજ સુધારી, ધારી હૈયે ઈશ્વર ધ્યાન,
વીર વડા ભડ વખતચંદને, ઈશ આપ બળબુદ્ધિ જ્ઞાન. ૩
મિત્ર એ તણા મૂળચંદ તે, ડાકટર બાંટવપુરના ખાસ,
પિછાન મારી પે'લી થઈ લાં, આપ પ્રેમ પામ્યો આ દાસ;
ગુણ ગણનાને ગણવામાં ને, મિત્ર થવા હું નહિ કે યોગ્ય,
પ્રાણુજીવન પ્રભુ પાસ યાચતો, વખતચંદને કુળ આરોગ્ય. ૪

મનહર.

રાજ હતું પ્રજાપ્રિય, કે'વાનું તે રામરાજ,
રમરણ આવે છે સદા, દશરથ નંદનું;

વિક્રમને ભોજભૂપ, ખોદ્યા જેણે વિદ્યા કૂપ,
રાજ એનું રામ રૂપ, પાકી ખીન્નું ફંદનું;
સુલોક સંતોષી સુખી, પ્રેમ નૃપપર પૂર,
ઉર કુર ભાવ નહિ, નામ નહિ દંડનું;
આજ રાજ આલે એવું, પાખીના માણાવદર,
નામ જન લેશે સદા, શા વખતચંદનું. ૧

સવૈયા ખત્રીશા.

જો મનનીજ વિચાર કરે નૃપ, શોખી ખત્રી ન થવું રતિદેરી,
રાજ સુધારણ કુઃખ વિદારણ, કારણ તું કરે દૂરજ વેરી;
છેકજ છોટી છતે કંદો ઠાકર, હૈશ ખત્રીશ મહાખલ શહેરી,
એમ નહોં તો આપ સદા તુજ, રાજ લગામજ કૂજ ઝવરી. ૧

ખાંટવા ડૉક્ટર મૂલચંદ ખાવાભાઈ

શાહ માટે.

સોરઠા

મૂશળ ધારે માન, પાખ્યાછો પરગામમાં;
લઘુ વયમાં જે જ્ઞાન, પાખ્યા તે પંકાય છે. ૧
ચંચળતાપુર ચિત્ત, ભ્રમણા ભાગે ભૂપત્રી;
દમો કુષ્ટ કુપ્રીત, ગાયે ગુણ સૌ ગાનમાં. ૨
બાબી ગામે ખાય, ભિટ્ટી આપે હોંશયી;
વાંછી નિરામય હાક. લોક પ્રીયતા મેળવી ૩
મારો ભારે કીધ. જશનો જન્મર જમાવયી;
કબલાતી સૌ કીધ, ઈખતે સારે આ કહું. ૪

શાણે શ્રાવક કુંજ, જનમ્યા તે શાખાશ છે;
 હરદમ હોળે મૂળચંદ્ર ચાલકી ધણી.

૫

મનહર છંદ.

જીર્ણગઢ વાસી ખાસી, ગુણ ચાલ ને વિલાસી;
 જન ગુણ લે તપાસી, એવી રૂડી રીત છે.

પિતા બાબાબાઈ નામ, વિખ્યાત પામ્યું તમામ;
 યશ કુલ ઠામ ઠામ, પસર્યો ખમ્મોત છે.

બલે બલે ભૂમિપર, આપ સમ ઉગ્યા નર;
 ધુરંધર ધર્મધર, સાતિ પર પ્રીત છે.

પર ઉપકાર કરે, ધાર્યું કૃત્ય વૈદ કરે;
 અખંડ આનંદી નર, પ્રતિ આ કવિત છે.

૧

વૈદ વિદ્યા તણો શ્રમ, અતિ ધર્યો નહિ ભ્રમ;
 વિષય વૈદક ક્રમ, સાનના ભંડાર છે.

શુભ અહમદાબાદ, આબાદ કર્યો અબ્યાસ;
 મેડીકલ કોલેજનું, પદ ધરનાર છો.

હોસ્પિટાલ આસિસ્ટન્ટ, એવી આપે ધરી શાલ;
 કુંદનમાં હીરાસમ, ઓપતા અપાર છો.

નીજ કામ યતન કરો, યાપ નહિ તેથી મરો;
 વાણી છે વિમળ ઝરો, નોધારા આધાર છો.

૨

શાર્દૂલવિકીરિત છંદ.

રેરે સર્વ દિશે ભ્રમિત બનતા, ભંગો સમા ચિત્ત તું;
 બાબાબાઈ મુતું સમા પ્રિય સખા, શોધ સદા સાથ હું;
 ડાહ્યા વાક્ય વિનોદી શાન્તિ ધરતા, પ્રાણો જૂદા ના જરી;
 જન્મો દે જનની મહીતજ વિષે, બારે બલે તું મરી. ૧

મનહર.

બહુ બહુ સુખા જોયા, રાવ ઉમરાવ જોયા;
 હાકેમ હુકેમ જોયા, જોતાં ન નવાઈ છે.
 શાણા શાણા કારભારી, બળવંત ધરખારી;
 દેખીયા શ્રીમંત ભારી, રિદ્ધિ ન મપાઈ છે.
 સદ્ગુણ ખાણુ યશ, ધન કુળ નીતિવંત;
 કદરે કળાઓ જાણુ, લેશ ન વડાઈ છે.
 ખરેખાત ખલકમાં, અન્ય બલે ખેરખાહ;
 ખરેખરો ખેરખાહ, મૂલચંદભાઈ છે.

૧

દોહરા.

બણે ભ્રાત તમ ભ્રાત આ, પ્રાણુ દીવેલો પ્રાણુ;
 જીવન જોડ્યું આપથી, સદ્ગુણ જરની ખાણુ.
 દયા ધરી એ દીનને, અરખ્યો પ્રેમ વિશેષ;
 ઈચ્છે મનથી સર્વદા, પ્રાણુ જીવન એ લેશ.

૧

૨

આશીર્વાદાત્મક મનહર.

માન ધન ધન્ય પામો, જસ તણો ગ્રહો જામો;
 ઠામોઠામ આપ નામતણી, થાય નામના.
 પુત્ર પત્ની પ્રમુખનું, સુખ બલે દગ થાય;
 જગ કરનાર આપ, પૂરે મન કામના.
 હામ હથિઆર ધરો, શત્રુનો સંહાર કરો;
 દીનવાર કરો દુઃખ, ટાળો ગામે ગામના.
 એ સરવે સુખ પામો, મિત્ર મૂલચંદભાઈ;
 આશિષ દે દીનજન, ગુણુ રહો રામના.

૧

દેશોન્નતિ વિષે-(સંભામાં ગાએલી)

ત્રિભંગી છંદ.

રે જગપતિ દેવા, સૌની સેવા, સફળ કહેવા, લક્ષ ધરો,
 દાસો તમ આગે, જન સુખ માગે, શુભ સૌ લાગે, એમ કરો,
 આ સભા ભરાણી, મનમાં જાણી, દેશની કા'ણી, દુઃખ હરો,
 દુઃખ દેશ કાપવા, ઉન્નતિ સ્થાપવા, સુમતિ આપવા, રહાય કરો. ૧
 બાપણુ જે બાપ્યું, સૌએ આપ્યું, મનમાં રાખ્યું, તેજ ખરા,
 હાહા કરી જાણે, રાગો તાણે, કરવા ટાણે, જાય પરા;
 તે નરછે વાદે, સમજ નં જાદે, પર સૌ વાદે, હામ ધરો, દુઃખ. ૨
 આ હિંદ હવાણો, બહુ જખવાણો, રહ્યો ન દાણો, શુંજ જુઓ,
 કાઢેજ કુધારો, બાલે મારો, કેમજ હારો, નુર ખુઓ;
 પરદેશી લૂટે, શર ન છૂટે, બંધન ટૂટે, કેમ ડરો, દુઃખ દેશ. ૩
 જાતિના બંધે, નર સૌ અંધે, કળિએ અંધે, દાવ લીધો,
 શ્રીને સંભાળી, સર્વ પ્રજાળી, ટેકો ટાળી, ધાવ કીધો;
 શું ખેડા યાકી, રહ્યો ન તાકી, રહ્યું ન બાકી, બૂખ મરો, દુઃખ. ૪
 હજિ દિવસજ આ છે, તાજા ધાછે, એનિ દવાછે, કેમ ભૂલો,
 રે દેશી બ્રાતા, સમરી માતા, કરવા શાતા, બહાર ખુલો;
 દુઃખ હિંદ ધરો મન, સંપ કરો જન, બાંધ અડવિ તન,
 યતન કરો, દુઃખ. દેશ. ૫
 કો મનથી કરજો, તન કો ધરજો, ધનને તજજો, એ સાટે,
 કો બાપણુ ભારી, કવિતા ખ્યારી, મંડો ભારી, એ માટે;
 જુથ તેથી થાશે, દુઃખ બંધાશે, સુખ ફેલાશે, સર્વ સ્થજો, દુઃખ. ૬
 સહુને વિનતીથી, અદ્ય મતીથી, કથન કવિતથી, ત્રાડિ કહું,
 હિત કરજો એનાં, છોડ જેનાં, કાપો તેનાં, બંધ સહુ;

આ કસરત શાજે, સંધ્યાકાજે, ઉન્નતિ ભાજે, દેશિ બધા,
રે ખલક ધણી આ, અરજ ખાંટવા, લોક તણી ના, ભૂલ કદા.

ગીતિ.

મંડયા દેશી બ્રાતો, સૂર્ય ઉગિયો હવેજ હિંદ તણો;
કાલ ખપોરજ થાયે, હિંમત મૂકી મહો ન શોક જનો. ૨

ૐૐૐૐૐૐૐ

અનંત ગુણોપમ પાર્શ્વનાથ જિનપ્રભુ મહારા.
જની અદ્ય સ્તુતિ. (બળેયગામમાં તેમના
મંદીરમાં કરાયેલી.)

રાગ ખનજરાનો.

નમો પાર્શ્વનાથ જિન ભાવે, ભવોભવતો ભાર મઠાવે. એ ટેક.
રૂંડું ગામ બળેય કહાવે, જહાં આપ મૂર્તિ સોહાવે,
પુરના આવક જન આવે, ભવોભવનો. ૧
મૂર્તિ રતિ સૂર્ય હજાર, એથી અધિક તેજ અંબાર,
દર્શન અધ ઘોઘ સમાવે, ભવોભવનો. ૨
નિર્વિકારી જગના ત્રાતા, પ્રભુ માત પિતા સુખ દાતા,
સ્વામી શરણું મોક્ષ વરાવે, ભવોભવનો. ૩
મુક્તિપુરીમાં નાથ નિરંજન, ધરૂં રૂપ અનુપ દુષ્ણ ભંજન,
દેવ દેવપતિ શીશ નમાવે, ભવોભવનો. ૪
મળ્યો જન્મ મનુષ્ય અમૂલ્ય, નથી અવર જન્મ તે પુલ્ય,
બુલ્યો જો નહિં ધર્મ ધરાવે, ભવોભવનો. ૫
અમે અદ્ય જીવ અહિં આવી, માત્રા કરી સુરત લગાવી,
તારી હયો ભવથી નાવે, ભવોભવનો. ૬

આ શ્રાવક સાથ શ્રદ્ધાથી, ધરે ધ્યાન સદા સમતાથી,
 ધૃષ્ટા મનવંછિત પાવે, બવોભવનો. ૭
 દીન પ્રાણુ પ્રાણુ તમ પાસે, ગણિ ગુણુ ગણુના મન ભાસે,
 મતિ હીન વધુ શું ગાવે, બવોભવનો. ૮

મહાત્મા કાન્તિ વિજયજી પધારતાં બનાવેલી.

(રઘુપતિ રામ - હૃદયમાં રહેજોરે એ રાગ.)

ગુણી મુનિ કાન્તિ વિજય પધાર્યારે,
 જોણે મોહ મદાદિ વિદાર્યા. ગુણી. એ ટેક.

બાળપણમાંથી ભિખ ધરીનેરે,
 અહો સંયમ હાં બરીનેરે,
 દાઝ્યાં પાપ ક્રિયાથી ડરીને. ગુણી. ૧

કાયા કાચ કુંપા સમ બાળીરે,
 તપ જપ ધ્યાનમાં દેહ ગાળીરે,
 દ્રષ્ટિ સર્વ જિનેદ્રમાં વાળી. ગુણી. ૨

સ્વામી શાસ્ત્ર સુતરમાં સુઝાણીરે,
 અમૃતવત અવિચલ શુભ વાણીરે,
 કાન્તિ કાન્તિ કહું શું વખાણી. ગુણી. ૩

આપ દર્શન ક્યાંથી અમારેરે,
 રંક રતનને ક્યાંથી નિહાજેરે,
 ભાગ્યોદય હોય ત્યારે ભાજે. ગુણી. ૪

મહા મ્હેન્દ્ર જનોમાં વસીએરે,
 બહાં ધર્મ નીગમ નવ કસીએરે,

ધર્મ ચર્ચામાં મસ ધસીએ. ગુણી. ૫
 પાપ કરવે પંચમ પ્રાણિ પૂરારે,
 કુઝ દળ દેખવે ન અધૂરારે,
 એક સિદ્ધ સમરવે ન શૂરા. ગુણી. ૬
 જીન માર્ગે એ જનને બતાવોરે,
 સ્થિરતા કરી શાસ્ત્ર સુણાવોરે,
 આપ આંગળીએ વળગાવોરે,
 અમને વખત નહીં મળે આવો. ગુણી. ૭
 અહિં આવક સાથછે થોડોરે,
 પાપ તાપ બંધનમાંથી છોડોરે,
 નીત ચિત્ત અમ જિન સંગ જોડો. ગુણી. ૮
 ગુરૂ ચૈત્ર બીજે પક્ષ બીજેરે,
 બજેચેથી આત્મા મન રીઝેરે,
 બાધ આપો જવા નહીં દીજે. ગુણી. ૯
 પ્રાણજીવન દાસ તમારોરે,
 વિનતિ તેની ઉર ધારોરે,
 ભવસાગર પાર ઉતારો. ગુણી. ૧૦

દોહરા.

વાર દોત્ર સૌરાષ્ટ્રમાં, ઉત્તરે બ્રાહ્મણાડ;
 દક્ષિણ ભાગે થાન મુજ, ગામ ભર્યુંછે પહાડ. ૧
 વણિક કુળ મુજ જન્મ ભાં, પિતૃ શાહ મારાર;
 પ્રાણજીવન જગ દાસધું, બુદ્ધિહીન વણસાર. ૨

કાવ્ય જ્ઞાનમાં અલ્પહું, બિલકુલ બાળ સમાન;
દોષ ભરી રસ વગરની, કાવ્ય રચું અજ્ઞાન. ૩

ખાનખહાદુર ધનજીશાહ હોરમસજી કડાકા
માજી ડેપ્યુટી આસિસ્ટન્ટ પોલિટિકલ
એજન્ટ કાઠિયાવાડ એઓસાહેબ બાં.
ટવામાં પધારતાં રચેલ કવિતા.

છંદ હરિગીત.

સૌરાષ્ટ્ર શોભાવંત મધ્યે, યવનપુર છે બાંટવા,
ખહાદુર બાબી રાજકોર્નિ, ઝળકતી શોભાવવા,
તે નગર મધ્યે આ દિને, શોભા બહુ વર્તાયછે.
સાહેબ ધનજીશાહ સુગુણી, આગમન લેખાયછે. ૧
અતિ નમ્ર વદને પાસ પ્રભુની, પ્રેમતાને પ્રણમીને,
ભાગ્યો અમારાં હૃદય પામ્યાં આપ દર્શન નિરખીને,
જો સ્મરણ કરતા અહર્નિશ, શુભ સાંખ ધનજીશાહનું;
તે સ્મરણ વૃત્તિ પૂર્ણ પૂરી, શાન્તિ પામ્યું મન ધણું. ૨
સૌરાષ્ટ્ર ફેરી હોરમાળા, આપતી આ ભુવનમાં;
શું શોભતું આ સ્થાન આજે, ધામ નહિ ત્રણભુવનમાં,
પ્રખ્યાતિ પામ્યા ધણ પ્રતાપે, સૂજશી અધિકારથી,
સૌરાષ્ટ્ર ફેરા સ્તંભ ભારી, યોગ્ય સર્વ પ્રકારથી. ૩
અદાર ખોતેર સાલમાં, સૂઆ યયા અમ ગામના,
અતિ લોક પ્રિય કામો કરીને, અમર થઇછે નામના,
સુખકારી રૂઝી દવા શાળા, લાઇબ્રેરી ઝળકતી,

નમ પરિશ્રમે પાયો નખાયો, અમ્યળ બહુ અભિલાષથી ૪
 સતેજ પામી ટપાલ આફ્રીસ, સરલ આપ અમલ મહી,
 કામો સુધારા સડકનાં તે, લેખિની લેખાય નહીં,
 સહુ લોક પાસે શાહ ધનજી, વાતમાં વખણાય છે,
 ઉપકારે આપ અમાપછે, શું ગણિત અંત લવાય છે. ૫
 એ સદ્ગુણોની અમ્યળ યાદી, વિજયા રાણી થકી,
 ઇલકાળ આપ્યો ખાનબહાદુર, ખીલતો ખૂંચી નકી,
 સહુ લોક દીલ ઉલટયકી, ગાથે તમારા ગુણ સદા,
 સાહેબ ધનજી ખાન બહાદુર, નામ નહિ ભૂલે કદા. ૬
 વિદ્યા પામ્યા માનથી, આ રાજ્ય ફેરા ચાળ્યી,
 સાહેબ શાણા સોંપીયા, હિંમતી હિંમતરામની,
 વિવેકીને વિદ્વાન મળતા, અદલ ન્યાયે રાજતા,
 વળિ શાન્ત બાવી સદ્ગુણી અમ, પાડ આપનો માનતા. ૭
 અતિ ઉલટ ઉભરે સર્વદા, અમ માગીએ પ્રભુ પાસરે,
 સાહેબ ઘો એવા બધે, પૂરે પ્રજાની આશરે,
 પ્રતિદેશ મધ્યે આપ્યો, યશ ફલના હારો ધણા,
 ચિરકાળ રાખો શાહ ધનજી પાણીની એ ધારણા. ૮

એજ પ્રસંગ ઉપર.

દીંડી.

આજ સકળ બાગિ ભૂમિ છે ઉલાસે,
 સકળ બાગિ પ્રજા ધરાને ઉપાસે;
 -હૃદય રાખે સદા એજ શુભ આશ,
 શાહ ધનજી તણો જય હજો ચોપાસ. ૧

રાજ કાર્યમાં ગણાય તેહ શાણા,
 શ્રેષ્ઠ પંક્તિ સુગુણી જન મહી ગણાણા,
 માન દે બધા મહાન રાવરાણા,
 દેશ હીત ખર્ચ કરે બહુ નાણાં. ૨

આપ છો અમારા મુગટની સમાન,
 ગણાઓ કૃપાળુ આપ મીઠજ્ઞાન;
 પ્રીતિ પ્રેમ ભાવ છે અમારી પ્રત્યે,
 અમળ વૃદ્ધિ રાખો માર્ગીએ એ નિત્યે. ૩

વાહ ! શું સુગંધી રૂંડું રમ્ય સ્થાન,
 માર્ગ બાજુએ ફરકતાં નિશાન;
 શાહ ધનજી ખાન બહાદુરને માન,
 નહિ અન્ય અતિ શુભ પ્રસંગ સાન. ૪

અતિ તેજવંત દીપ માળ સારી,
 ધ્રુવ ઝાડ બાગ માર્ગ યુક્તિ ભારી;
 ગુણી વિવેકી અમલદાર સભા સારી,
 ખરે ઇન્દ્ર દેવ તણી સભા વિસારી. ૫

દિવસ આજ ધન્ય ધન્ય મંગળ વાર,
 ધન્ય માસ જ્યુન તારિખ નવ સાર;
 સાલ એક નેવ શુભ છે અપાર,
 ધન્ય ભાગ્ય જનો તણે વાર વાર. ૬

નિશાળ સ્થાન પધારી કરી પરીક્ષા,
 સહુ બાળને મળી સુશીલ શિક્ષા;
 વહો બાળ મુખે શા જય જયકાર,
 જેહ પ્રાણુજીવન પ્રાણુના આધાર. ૭

માણાવદરના બાળક શાહજહાદા કૃતેહ દીનખાનજી વિષે રચેલ કવિતા.

દક્ષિણી લાવણી.

કૃતેહ જન ચહો, કૃતેહ દીન ખાંનીરે;
ગુણી સુખાળ દિલ દયાળ, આવે બહાલ, જોનિહાળ;
ભાળ લે ખીજનીરે—કૃતેહ જન૦— ૧
ખાંતથી ખિલે નાતિ પાણી પીનેરે,
ચિતચતુર, ધરી લે ઉર, બુદ્ધિપુરથી જરર;
વક્કી સૌ વિધાનીરે— કૃતેહ જન૦—૨
ઉમરમાં ઉણા નવ થકી નવાળરે,
શું વિચાર હૃદય હાર, મુખ ચિતાર, ભભકદાર;
શું વિવેકી વાણીરે— કૃતેહ જન૦—૩
જીવાનિમાં ખર્યું શું સુગંધી ગુલરે,
કોરીધાવ, વિસરે સાવ, કળીજ માત્ર, ગુમભાવ;
થીભરેલ ઝાંખીરે— કૃતેહ જન૦—૪
સિંહ સુત તે સિંહ શક્તિ ધારેરે,
ગજકરખાન, બાળિસુકાન, કદરદાન, હુનરખાન;
(એ) પ્રતાપીના પ્રતાપીરે— કૃતેહ જન૦—૫
પ્રતાપી પુત્રની પરખ પારણાથીરે,
ઉદયસુર ઉકુ હજુર, સુરખીસુર, કરી મશહુર;
થાય તેજ તાણીરે— કૃતેહ જન૦—૬
ગાય લાયકી વિલોકી લોક બાપુરે,
ખાંવે આશ, નહિ ક્યાશ, રાજ રાશ, ખુબ પ્રકાશ,
રાજે રાજધાનીરે— કૃતેહ જન૦—૭
તખ્તનશીન થજા તખ્તને દિપાવોરે,
નીતિ રાજ, કહે સદાજ, કરો સુકાજ, બાબી તાજ;
(એ) પ્રાણની મીજબાનીરે—કૃતેહ જન૦—૮

એજ વિષયપર.

(સર્વેયા એકત્રીશા.)

સોરઠ પશ્ચિમ બાજુ માંહે, માણાવદર તાલુકો સાર;
 નવાળ પાલણુહાર પ્રજના, ગજકરખાન હતા હુશિયાર;
 તરણપણામાં કાજે ઝડપ્યા, વસે હાલ ઝિન્નત મોઝાર;
 કુતેદીન શાહજાદા બાળક, રાજ સરત લે શ્રી સરકાર. ૧
 સરકારી સૂચો ગુણિયલ ત્યાં, સરકારે શોધી અતિ શ્રેષ્ઠ;
 ધન્યારી અનુકૂળ અવલથી, રાજકાજનો હીરો નેટ;
 મેનેજર પદ આપી હેમદું, પ્રભાશંકર મોટે માન,
 અદત્ત ન્યાય રેયત સહુ રાજી, ફિકર જરી ન કુતેદિનખાન. ૨
 શાહજાદા સદ્ વર્તન માટે, શિક્ષક રૂડા નવનિધરાય;
 વિદ્યા નીતિ રસના ઘુટડા, હાલ હુલાવી પુલાવી પાય;
 કિતાબમાંથી કંઠ કરાવે, કે વચનામૃત રાખી ધ્યાન;
 સમજાવે શ્રીકાર શાહનાં, ઘટે સમજને તેવાં જ્યાન. ૩
 જેમ વાળિએ તેમ વળાએ, યોછા અમથી છોટો જોડ;
 શિક્ષક એ સિદ્ધાન્ત લક્ષ લઈ, ટકવા દે નહિ કેપણ ખોડ;
 પ્રવીણ ગુર્જર ભાષામાંછે, ઇંગ્રેજીમાં જીંચું જ્ઞાન;
 ખરેખરો શોધ્યો શિક્ષક આ, રંગ પ્રભાશંકર દિવાન. ૪
 શારીરિક કેળવણી દેવા, હેવા હલકા ટળવા કાજ;
 કાન તણા કાચા ન થવાદે, હજીર રહેછે સરવરખાન;
 શાણા સરવરખાં સંભાળે, પંપાળી દે પ્રોઢી શીખ;
 ધરણીધરની નહય ધરાવે, કુછંદ અડતાં અદકી બીક. ૫
 ક્યાં ક્યાં ફરવું કેમ બોલવું, મળવું કેવા કેવા સાથ;
 આગળ આપ નવાળ થવાના, માણાવદર વસ્તીના તાત;

સરવરખાં સરવર સમ આપે, બોધવોધ પાણી પરવાહ;
 મ્લેક તાર પાણુ એકતાર થે, રીત મીઠનો પાચે આહ. ૬
 માણાવદર માયાણુ રૈવત, રટણુ કરે રસનાએ રોજ;
 ક્યારે તખ્તે એસે બાપું, તૃપ્તિ અમારી થાએ તોજ;
 પ્રકૃતિ વદને આપે ક્યારે, ખરેખરા રંકોને માજ;
 જશ પસરાવી પવન પ્રમાણે, ક્યારે જગ કહે આતે ભોજ. ૭
 દિવાન પરભાશંકર જેવા, પાસે રાએ પૂગ પ્રેમ;
 નાગર નામી રાજનાક એ, કદર કરી દિલ દાએ રેમ;
 વજ્રર વિચક્ષણુ વખતચંદ પણ, વખત વખત ઉપયોગી તેમ;
 કથીર કેળવી કળા લડાવી, હોંશે કરનારા જે હેમ. ૮

શાહજાદા સાહેબની હજુરમાં રહેતા.

ગંભીર સરવરખાન વિષે કવિતા. (તેમને શાખાશી)

(સલામ સૌને હાલ સાહેબો સલામ સૌને હાલ.

એ રાગ.)

શાખાશ સરવરખાન, વદોજન, શાખાશ સરવરખાન;	
કુલ ગુલામનું આપ ઉછેરો,	
બાળિ અમન યોગાન.	વદો જન૦-શાખાશ. ૧
કરતા ઉત્તમ છોડો રાખી,	
ખીલતું કર્યું ખાનદાન.	વદો જન૦-શાખાશ. ૨
જોઈ ગુલામ સદગુણે વિકાસતું,	
ઉતર્યું અન્ય ગુમાન.	વદો જન૦-શાખાશ. ૩
મુલક મળે નહિ મૈનત કરતાં,	
આવો જોયો બાગવાન.	વદો જન૦-શાખાશ. ૪
ખાવંદ કેક ખુવાર થયા છે,	
મંગે ચડી શેતાન.	વદો જન૦-શાખાશ. ૫

સદ્ગુણીની સોખતથી સદા,	વદો જનન-શાખાશ. ૬
સદ્ગુણુ ધારે નિદાન,	
નીતિ રીતિ આપ તણી નિત,	વદો જનન-શાખાશ. ૭
ગાતા ગજકરખાન.	
ખનાવી આપી બાળ ખનાવી,	વદો જનન-શાખાશ. ૮
ઘટે ઘણું સનમાન.	
ખટકે ઘટમાં ઘડી ઘડી ખુગ,	વદો જનન-શાખાશ. ૯
જતો રહ્યો જે જીવાન.	
જખમ આથી ફેઝશે નિસ્યે,	વદો જનન-શાખાશ. ૧૦
ખરું ઈયું અનુમાન.	
પ્રાણ પ્રમાણિક હોજો હજીરી,	વદો જનન-શાખાશ. ૧૧
જેવા સરવરખાન.	

માણાવદરની રૈયત સરવરખાનને વિનંતિ કરે
છે કે:—(રાગ ઉપરનો.)

કુલ કૃતેદિતખાન,	કરો એવી-સાખાશી૦
કરો એવી સાખાશી સરવરખાન,	
ધીર મહા શુરવીર ખનાવો,	કરો એવી-સાખાશી૦
જહોર યાય જહાન.	
જીતે રણધીર થઈ દુશ્મન દળ,	કરો એવી-સાખાશી૦
ધારી બાણ કમાન.	
જોરે વગાડે વાજાં જશનાં,	કરો એવી-સાખાશી૦
નીતિનાં નિત નિત તાન.	
ધર્મ ધુરંધર થઈ ધરણીપર,	કરો એવી-સાખાશી૦
કરે હરિ રસ પાન.	
પ્રજા સુખથી નીજ સુખ સમજે,	કરો એવી-સાખાશી૦
પાજે પુત્ર સમાન.	
આપે આશ્રય અતિ ઉમંગે,	કરો એવી-સાખાશી૦
કવિ કિતાબ વિદ્વાન.	

વિવેકે નીજની પ્રજા ભૂમિનું,	કરો એવી-સાબાશી૦
આણે મન અભિમાન,	કરો એવી-સાબાશી૦
દીવાન પદદે જાથુ પ્રભાને,	કરો એવી-સાબાશી૦
રાજ પ્રભા મસ્તાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
વખત અપના વિપત વખતે,	કરો એવી-સાબાશી૦
તે વણ થાય તોફાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
મે બળવંતા સ્થાને રહેશે,	કરો એવી-સાબાશી૦
રાજ જહાજ મીઝાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
એ પણ ઉરમાં ઉછળે પળ પળ,	કરો એવી-સાબાશી૦
સરવે કપરેસ્તાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
ગુર્જર કવિઓ કાવ્ય કળાથી,	કરો એવી-સાબાશી૦
અંથે ગાશે ગાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
આદિ આજથી આરંભી ઘો,	કરો એવી-સાબાશી૦
રાજ નીતિનું જ્ઞાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
માણા વદર રૈયતની વિનતિ,	કરો એવી-સાબાશી૦
સુણી સંક્ષેપે જ્ઞાન.	કરો એવી-સાબાશી૦
પ્રાણુજીવનજી કાવ્યકળામાં, બિલકુલ બાળ સમાન; શુણો	
ધમ્મે ઉરથી જીવાની જોવા, હાલ હેરાન કુથાન. ,,	

ગીતિ

માણાવદર મુકામે, રચી કવિતા આ મં દિનપ્રાણે;
નાનું છે નજરાણું, કર્મ અંકથી રહ્યો છું વણ નાણે. ૧

માલિની છંદ.

અકલ અચળ રેંજે, મર્જ કોતી ન રેંજે;
મિજલસ બિબિઓમાં, જલ્દી શ્રેષ્ઠ મનાજે;
રજક હજમ કરતા, ફળ સારી બળવે;
વખત સરસ થાજે, રદિના થોક આવે;
સ્વપ્નર તુજ ખુદા લે, સ્વાંત રાખી હમેશે;
તખત તનય તારો, નક્કી સો વર્ષ બેસે;

